

יצחק אבינו הריח ביעקב ריח העקידה

בפרשת וירא נמסר קמ"ז פסוקים, ויש לבאר בע"ה שמנין קמ"ז רומז ליעקב אבינו שחי קמ"ז שנים, דבמדרש אגדת בראשית (פמ"ג) איתא נכנס [יעקב] אלל אביו והריח, שנאמר (תולדות כ"ז כ"ז) וירח את ריח בגדיו שהריח יצחק באותו הריח שנעקד על גבי המזבח עכ"ל, לדברי המדרש היה על יעקב ריח של יצחק בעקידה.

ולזה נמסר בפרשת וירא - בו בפרשה שנאמר מעשה העקידה קמ"ז פסוקים, שרומז ליעקב אבינו שחי קמ"ז שנים, דיצחק אבינו הריח ביעקב אותו ריח שנעקד על גבי המזבח.

השמש מאיר בבוקר על הארץ ברחמים

והוא יושב פתח פתח האהל כחוס היום וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו.

ויל"פ הלשון כחוס היום, דבמסכת שבת (דף קל"ג:) דרשו חז"ל ואנוהו הוי דומה לו מה הוא רחום אף אתה רחום, ובכן ירחם על אורחים, ובאמת יכול האדם להתצונן בכל יום בתפלת יו"ט אור ברחמי של הקב"ה כשאומר המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, דהאצודרהם ביאר תיבת ברחמים, שצחסד האל מאיר אור היום מעט מעט ולא כולו צבת אחת שאז ל"ה יכולים לסבול אור היום, וע"ז משבחין את הקב"ה המאיר לארץ ולדרים עליה ברחמים, מעט מעט ולא כולו צבת אחת.

וזה"ש והוא יושב פתח האהל כחוס היום שא"ל היה מתצונן בהשמש כחם היום וישא עיניו וירא, דלולי רחמי של הקב"ה על עיניו של האדם המאיר לארץ בשמש בכל תקפו, ל"ה עיניו סובלים זה, ומזה למד גם הוא רחמים לרחם על הצריות.

מצדקה יש ראייה שהקב"ה רוצה שאנו נבטל הע"ז

כי ידעתי למען אשר יאיר את בני ואת ציתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות נדקה ומשפט (י"ח י"ט) ויל"ד על הלשון אשר יאיר, דהול"ל אשר ילמד את בני לעשות נדקה ומשפט.

ויתכן לפרש בע"ה, דחז"ל במסכת ע"ז (דף נ"ו:) דרשו עה"פ (בראשית ז' ט"ו) ויזו ה' אלהים על האדם ויזו זו ע"ז, ורש"י סוף פרשת נח כתב שנמרוד השליך את אברהם לאור כשדים על שכתת את כלמיו של אביו תרת, ובכן י"ל שא"ל איר צניו ואת ציתו אחריו לבטל את הע"ז כמו שכתת את ע"ז של אביו, דאז קאי על ע"ז.

וכי תימא אם הקב"ה אינו רוצה בע"ז למה אינו מבטלה בעצמו, לזה הביא להם א"ל ראייה מנדקה, דהחיד"א בפני דוד בפרשתו ביאר מ"ש חז"ל במסכת כתובות (דף ס"ח.) כל המעלים עיניו מן הנדקה כאלו עובד ע"ז, דאזה"ע עובדי ע"ז טוענים אם הקב"ה אינו חפץ בע"ז למה אינו מבטלה, והחיד"א לזה הוא ממנאות הנדקה דליונו לרחם על העניים, ואם הקב"ה אזהב את העניים למה אינו מפרנסן, אלא באמת הקב"ה אזהב את העניים ומ"מ ציונו לפרנסן, וכמו"כ אף שאינו חפץ בע"ז ציונו לבטלה ולשרש אחריה, ומי שמעלים עיניו מהנדקה מורה שיש לו טענה אם אינו אזהב את העניים למה אינו מפרנסן, לדידיה איכא טענה אם אינו חפץ בע"ז למה אינו מבטלה, ושפיר אמרו כל המעלים עיניו מן הנדקה כאלו ע"ז עכ"ד.

וד"ש א"ל ורחצו רגלכם מטינוף ע"ז, ואם תשאלו אם הקב"ה אינו חפץ בע"ז למה אינו מבטלה, דעו שטענה הוא טענת הצל, כי הלא תראו ואקחה פת לחם וסעדו לבכם, ונימא ג"כ אם אזהב את העניים למה אינו מפרנסן, אלא ודאי דטענה זו אינה טענה, ומינה דאין טענה לומר אם אינו חפץ בע"ז למה אינו מבטלה ושפיר אמרתי ורחצו רגלכם מע"ז עכ"ד.

וזה התכת הקרא, כי ידעתי אשר יאיר את בני ואת ציתו אחריו לשרש ולעקר ולבטל את ע"ז שזה נרמז בתיבת לו זו ע"ז, וש"ת למה אין הקב"ה בעצמו מבטל הע"ז, לזה אמר ושמו דרך ה' לעשות נדקה ומשפט, ואף שהקב"ה יכול לפרנס העניים רוצה שאנו נפרנס, וכמו"כ בע"ז אף שהקב"ה יכול לבטל את הע"ז איר לנו לבטל את הע"ז.

א"א התפלל על סדום דנשמת דוד המלך היה טמון שם

ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אף הפעם חולי ימנאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעצור העשרה (י"ח ל"ב) בספר דורשי רשומות כתב ר"ת יחר לאדני ואדברה אף הפעם הוא אליה"ו.

ויש לבאר כוונת הרמז, דרש"י כתב על פחות מעשרה לא בקש, אמר דור המבול היו ח' נח וצניו ונשיהם ולא הצילו על דורם, ועל ט' ע"י צירוף כבר ביקש ולא מצא.

אמנם בספר מעדני מלך כתב חשבון מדויק שא"ל התחיל לבקש על חמישים, וארבעים וחמשה, ארבעים, שלשים, עשרים, עשרה, דבסדום היה טמון נשמת דוד כמו"ש במדרש

רצה (פ"נ י') מלאתי דוד עבדי והיכן מלאמיו בקדום, וע"כ לימד זכות על קדום בשביל נשמת דוד.

והנה חמשים ומ"ה עולין למספר ז"ה, שהוא אותיות יפ"ה חשבון יהי"ה אדנ"י, כמו"ש הרה"ק מראפשיץ שלזה מאחלין שהזיווג יעלה יפה, היינו זיווג שני שמות שהם עתה הוי"ה אדנ"י שעולין ז"ה יעלה למנין יפ"ה, דבעת הגאולה ישמנה שמו הגדול הוי"ה ליהי"ה ואז יהיה זיווג יהי"ה אדנ"י מנין יפ"ה.

והנה אנו אומרים בתפלה ה' מלך ה' מלך ה' ימלך לעולם ועד, ובתנ"ך לא נמצא פסוק כזה, רק נזכר במסכת סופרים (פי"ד ח') וה' מלך בסגול הוא לשון הוה, ה' מלך בקמץ הוא לשון עבר, ה' ימלך זה יהיה לעתיד צעת תיקון השלם, וע"ז התפלל אברהם אולי ימלאון ארבעים נדיקים, שלשים, עשרים, עשרה, דמ"כ"י הם אותיות ימלך עכ"ד.

ולזה נרמזו בתיבות י"חר לאדני ו'אדברה א'ך ה'פעם ר"ת אליהו, דבומן התיקון יצא אליהו לזכר לנו ביאת משיח בן דוד ואז ימלוך ה' לעולם ועד.

אמירת פרשת העקידה בשבת קודש

בשור"ע או"ח (סימן א' ס"ה) כתב המחבר טוב לומר בכל יום פרשת העקידה, וכתב בצד ה"ט (סק"ט) ויכול לאומרו אפילו בשבת, וכן איתא באמרי פנחס (שער סדר היום אות ס"ט) וכן נהג הרה"ק משינאווא זי"ע, אמנם בנימוקי או"ח להרה"ק בעל מנחת אלעזר כתב, שבסידור ר' שצתי ובספר אור נדיקים למהר"ם פאפיריש מצוה שלא לאומרו בשבת דאין לעורר דין ביום ש"ק.

ובדרך אגדה י"ל טעם לאותן שנוהגין לאומרו ביום שבת קודש, בדברי יואל וירא (עמוד שס"ה) מצא עיקר נסיון העקידה, כי הקצ"ה אמר לאברהם (כ"א י"ז) כי ציחק יקרא לך זרע דמיצחק יומשך כלל ישראל, ואם היה יצחק נשחט היה צוה גזירה על כלל ישראל, ובמסכת מועד קטן (דף ט"ו:) אמרו חז"ל הקצ"ה גזיר גזירה ונדיק מצטלה, ומי לנו גדול כאברהם שהיה צוהו לצטל גזירת הקצ"ה בעקידת יצחק והיה לו זה לנסיון גדול, ואברהם מ"מ לא צטל הגזירה רק עמד מוכן לקיימה כרצון הקצ"ה וזה היה עיקר הנסיון עכ"ד.

ובמדרש רצה בשלח (פכ"ה י"ז) עה"פ ראו כי ה' נתן לכם את השבת אמרו, אדם שומר שבת גוזר גזירה והקצ"ה מקיימה שנאמר (ישעיה נ"ח י"ג) אם תשיב משבת רגלך, מה כתיב אחריו

אז תתענג על ה' כמה דתימה (תהלים ל"ו ד') והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך ע"כ, הרי לך שבת זה שהנדיק מצטל גזירת הקצ"ה צא בכת שמירת השבת.

ולזה מה נכון המנהג לומר גם בשבת פרק העקידה, דנסיון העקידה לא"ה היה לפי שהיה צידו לצטל גזירת עקידת יצחק כדי שמיצחק יומשך כלל ישראל, ומ"מ עמד בנסיון ולא צטל הגזירה, וכך לצטל גזירת הקצ"ה הוא בכת שמירת שבת כמו"ש במדרש אדם שומר שבת גוזר גזירה והקצ"ה מקיימה, לכן ראוי לאומרו בשבת להורות שבשמירת שבת היה נסיון העקידה.

המאכלת בעקידה נטמן עם הלוחות בארון

בספר צריתי שלום להגאון ר' פנחס שטיינער תלמיד הכתב סופר כתב, שהמאכלת שלקח א"ה לעקידה היתה אותה מאכלת שהאכיל זה למלאכים, והגאון הזה חידש כן בעצמו, וזכה לכוון לדברי הר"ר יונתן בתפארת יהונתן שכ' ו"ל, אברהם לקח אתו זכות האש שהפיל עצמו אל כבשן האש על קידוש השם, ואת המאכלת, וזכות האכילה שהיה מאכיל לכל עובדי אורח עכ"ד.

ובפירוט אזהרות במוסף של יום שני של שבעות באחד הצמים בפיוט באת ע' איתא ו"ל, עטיפת הזיין נהלה ורנה יראה ונבואה הגיון ומליצה תפארת ושמחה, וביאר בפירוש הדרת קודש של אחד הראשונים (נדפס במחזור צעלו) שנתעטף סביבו של אברהם אבינו עם הלוחות בארון, לומר לך שכל העובר על דברי הלוחות יבא עליו פורענות, שנאמר (בחקותי כ"ו כ"ה) חרב נוקמת נקם צריה, ואין צריה אלא תורה שנאמר (וילך ל"א כ"ו) לקוח את ספר התורה ושמת אותו מלך ארון צריה ה', נמצא שהמאכלת התחיל בסעודה שעשה אברהם למלאכים, ומשם הביאו להעקידה, ומשם הוצא לארון הצריה במשכן.

ובמדרש רצה יתרו (פכ"ח א') אמרו עה"פ (יתרו י"ט ג') ומשה עלה אל אלהים, בשעה שעלה משה למרום לקבל התורה בקשו מלה"ש לפגוע במשה, זר הקצ"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם א"ל א"ה מתציישים הימנו, לא זה שירדסם אכלו ואכלתם בתוך ביתו, הוי ומשה עלה אל אלהים, הרי קמן שלפי שהמלאכים אכלו אכל א"ה צר בחלב אינס ראויים שתנתן להם התורה.

ולזה שמו את המאכלת - שבו הגיש א"ה למלאכים צ"ח - בארון עם הלוחות, דע"י הסעודה שהגיש אברהם למלאכים צ"ח, נמנע התורה ממלאכים וניתנה לנו.